
Értünk harcoltak

Kiss József

(A dél-szlovákiai munkásmozgalom haladó hagyományaiból)

A Csehszlovákia Kommunista Pártjának történetével, a forradalmi munkásmozgalommal foglalkozó írásokban nemegyszer megállapítást nyert, hogy milyen kiemelkedő szerepet játszottak a szocialista Csehszlovákia megteremtéséért folyó harcokban a dél-szlovákiai magyar forradalmárok. Dél-Szlovákia úgy él a köztudatban, mint a polgári Csehszlovák Köztársaság két évtizedét kitöltő kemény osztályösszecsapások egyik fellelvárára. A történelmi dokumentumok is szemléltető képet nyújtanak a Dél-Szlovákiában lezajlott heves mezőgazdasági sztrájkokról, éhségfelvonulásokról, tömegtüntetésekről. Tévútra jutnánk azonban, ha a csehszlovákiai magyar dolgozók mai törekvéseit erősítő haladó munkásmozgalmi hagyományok ápolása a Szlovákia déli területein lezajlott szociális és politikai küzdelmek pusztá számbavételére korlátozódna. E megmozdulások elszigetelt értelmezésével nem érthetnénk meg társadalmi fejlődést előrevivő szerepüket.

A dél-szlovákiai munkásmozgalom hatékonyságát ugyanis az országos méretű osztályharc áramlatába való bekapcsolása biztosította. S e mozzanat jelenti azt a kiindulópontot, mely eligazodást nyújt a dél-szlovákiai forradalmi örökség közéleti hatóerővé válásához, reális nemzetiségi önértéktudat kialakításához. A dél-szlovákiai munkásmozgalom példamutató ereje többek között abban van, hogy a társadalom szocialista átalakításáért folytatott küzdelemben szoros egységet tudott kialakítani a mozgalom más nemzetiségű forradalmi erőivel. Az osztályösszetartás megteremtésének, a kommunista mozgalom különböző nemzetiségű tagjai együttműködésének előfeltételei természetesen az azonos szociális helyzetből adódtak. A forradalmiság és az internacionalizmus alapelveinek megértése és gyakorlati érvényesítése azonban nem csekély politikai öntudatot kívánt. Tisztelet és elismerés illeti azokat a dél-szlovákiai forradalmárokat, akik azon fáradoztak, hogy a magyar proletariátus Csehszlovákiában felismerje a közös fellépés szükségességét, s a szlovákiai kommunista mozgalom vezető erejével, a szlovák munkássággal összefogva vegye ki részét a tőke uralmának megdöntéséért folyó harcból. Az osztályszolidaritás egyre jobban elmélyülő és a népek közötti összefogás kiterjedéséhez vezető folyamatának felvillantása, legjelentősebb szakaszainak felelevenítése azok emlékéit idézi, akik magatartásukkal és tevékenységükkel megalapozták a szocialista Csehszlovákia nemzeteinek és nemzetiségeinek közeledését, s ösztönzést adtak a mai nemzedékek gondolkodásához és cselekedeteihez. E hagyományok szellemében kezdte meg és végzi munkáját a proletár nemzetköziség eszméjét követő CSEMADOK is. Így a szövetség negyedszázados jubileuma is a dél-szlovákiai munkásmozgalom odaadó harcosainak emlékéit és szerepét őrzi, hagyatékuk továbbélését hangsúlyozza.

Steiner Gábor

Major István

A dél-szlovákiai forradalmi erőknek a nemzetiségi különbségeken felülemelkedő összetartástudat és az osztályösszefogás elmélyítéséhez való hozzájárulása már a szlovákiai kommunista mozgalom megalapozásában és kibontakozásában kifejezésre jutott.

A csehszlovákiai munkásosztály nemzeti megosztottságának leküzdésében, a nemzetköziség eszméire épülő munkásegység kialakulásának folyamatában példamutató szerepet játszott a szociáldemokrata párt magyar funkcionáriusainak öntudatos magatartása. A Kommunista Internacionálé útmutatásainak szellemében fogant önálló forradalmi politikai szervezet létrehozására törekvő dél-szlovákiai forradalmárok szerepvállalásának természetesen megvoltak a történelmi fejlődésben gyökerező és az adott helyzetből fakadó előfeltételei. A megelőző államkeretek között szerzett gazdagabb s a Magyar és a Szlovák Tanácsköztársaság hatása nyomán még erősebben ható politikai tapasztalatok, valamint a Csehszlovák Köztársaság létrejöttét kísérő nemzeti önelégültség elutasítása a forradalmi világrendezés eszméinek jegyében végzett fokozott szervezői és ideológiai tevékenységre sarkalltak. Ebben különösen a kassai munkásszervezetek, s törekvéseik hathatós támogatója, a Kassai Munkás című lap jártak az élen.

A kassai munkásság fellépéséhez fűződik az első olyan helyi kereteket túllépő kísérlet, mely szlovákiai vonatkozásban szorgalmazta a kialakuló forradalmi szárny elvadását a szociáldemokrata párttól, s lendületet adott az egész országrész forradalmi mozgalmának egyesítéséhez. Az 1920 júniusában megtartott kassai tanácskozás megszabta a baloldali mozgalom továbbfejlesztésének, valamennyi nemzetiségi forradalmi erői internacionalista egyesítésének tudatos elveit. Ezek megvalósításához nem kis segítséget nyújtott a Kassai Munkás is. A hasábjain megjelenő írások a III. Internacionálé feltételeinek elfogadására készítették fel a munkásokat, s megvilágították a kommunista párt megalakításának szükségességét. E történelmi esemény fontos előzménye volt a nemzetiségi különbségektől függetlenül egyesült szlovákiai marxista baloldal lubochňai kongresszusa, mely Csehszlovákia Kommunista Pártja

Schönherz Zoltán

Kosík István

megalakításának előkészítését szolgálta. A kongresszus programjával elsőként a Kassai Munkás olvasói ismerkedhettek meg.

A magyar szekció a Jübochňai kongresszuson jelentős szerepet játszott. A marxista baloldal magyar képviselői komoly elméleti felkészültségről tettek tanúbizonyságot. Az ülésükön elhangzott referátum szolgált alapul a pártszervezés elveit megszabó akcióprogram kidolgozásához, amit a kongresszus feloszlata után hagytak jóvá a ružomberoki munkásotthonban megjelent kongresszusi küldöttek.

A Jübochňai kongresszus teljesítette történelmi küldetését, s ehhez nem kismértékben járultak hozzá a dél-szlovákiai munkásság és a magyar forradalmárok elméleti tapasztalatai és szervezési aktivitása. A forradalmi mozgalom dél-szlovákiai résztvevőinek elismerést érdemlő internacionalista magatartása természetesen nemcsak a baloldali erők egyesítése során nyilvánult meg. Csehszlovákia Kommunista Pártjának megalakulása előmozdította a szlovák és a magyar munkásság közötti együttműködés elmélyülését. A többségében mezőgazdasági jellegű Dél-Szlovákiában a legjelentősebb megmozdulások a mezőgazdasági munkásság bérharcai voltak, s a terület szociális szerkezete kihatott a politikai akciók színvonalára és minőségére is. A dél-szlovákiai kommunisták érdeme, hogy az emberi lét alapfeltételeiért harcoló földmunkások természetes radikalizmusa céltudatos irányt kapott. A kommunisták agitációs, szervező és irányító tevékenységének tulajdonítható, hogy az elégedettség ösztönszerű kirobbanásai öntudatos, összehangolt mozgalommá terebélyesedtek, s a szociális megmozdulásokat egész szlovákiai méretben felkaroló pártpolitika szerves részévé váltak. Ezen túlmenően olyan tömegakciók szervezésére is sor került, melyek eredendően a különböző nemzetiségű dolgozók közös részvételével zajlottak le. A kommunisták által szervezett számtalan drámai lefolyású tömegtüntetés és népgyűlés juttatta kifejezésre Dél-Szlovákiában a dolgozók nemzeti különbségektől független közös érdekeit és elszántságát.

A magyar, szlovák és cseh proletárok közötti internacionalista kapcsolatok szorosabbra fűzését alapvető fontosságú feladatnak tekintő dél-szlovákiai kommunis-

Mező István

ták következetes harca a fasiszta veszéllyel való szembeszegülés a köztársaság védelmét célzó népfrentpolitika időszakában teljesedett ki. A fasiszta veszély elhárítása, a köztársaság területi épségének megóvása szükségessé tette valamennyi demokratikus erő tömörítését, a fasizmus elleni felsorakoztatását. A dél-szlovákiai kommunisták felismerték, milyen fontos szerep hárul a köztársaság megvédésében a magyar dolgozókra, s a CSKP VII. kongresszusán elfogadott széles alapokon nyugvó népfrentpolitika szellemében, az osztályszolidaritás keretein túllépve, a nemzetiségi kérdés demokratikus megoldását szorgalmazva harcoltak a nemzetek és a nemzetiségek fasisztaellenes egységének megeremeléséért.

A fasizmus elleni egyre drámaibbá váló küzdelemben a kommunista párt a különböző politikai felfogású és nemzetiségű résztvevők ezreit mozgósító nyilvános antifasiszta megmozdulások szervezésével igyekezett gátat vetni a fasiszta törekvéseknek. A dél-szlovákiai kommunista mozgalom befolyását bizonyítja az a tény, hogy a haladó erők, a nemzetek és nemzetiségek összefogását demonstráló két legjelentősebb békemanifesztáció e területen zajlott le. Az 1938. július 30–31-én megtartott s minden korábbi tömegakciónál nagyobb szabású kassai manifesztáción Kelet-Szlovákia minden nemzetisége részt vett. A több mint 20 ezer felvonuló memorandum jóváhagyásával juttatta kifejezésre a fasizmus elleni közös harc vállalását, felszólítva a kormányt, hogy tegyen határozott intézkedéseket a fasiszta nyomás megfékezésére.

A csehszlovákiai magyar dolgozók az 1938. szeptember 4-én megrendezett tornóci manifesztáción is kinyilvánították, hogy a cseh, szlovák, ukrán és német antifasisztákkal együtt saját érdeküknek tekintik a köztársaság megvédését, s ünnepélyesen kinyilvánították harci elszántságukat. „A köztársaságot, ezt a bástyát, amely a világfasizmus terjeszkedésének útjában áll, az utolsó csepp vérünkig fogjuk védelmezni... Ebben a harcban egyesülnünk kell Csehszlovákia többi nemzetével, és győzni fogunk” — jelentette ki az elsőként szólásra emelkedő Major István. A szlovák antifasiszták nevében Vladimír Clementis szólalt fel, Mikuliček és Kreibich kommunista képviselők pedig a cseh és a német nép üzenetét tolmácsolták. A szlo-

vák kultúra képviselőinek nevében Ján Poničan költő mondott beszédet, Lőrincz Gyula pedig a magyar írók és művészek demokrácia iránti elkötelezettségét demonstrálta. A nagygyűlésen elfogadott határozat leszögezte: „Mi, Dél-Szlovenszko magyarsága, együtt a szlovák, cseh és német nép itt megjelent fiaival, tudatában vagyunk annak a mérhetetlen veszélynek, mely a köztársaságot és annak valamennyi népét fenyegeti... Őrhelyünket nem hagyjuk el. Bizunk ügyünk győzelmében, egyesült erővel megvédjük a köztársaságot, Csehszlovákia függetlenségét, szebb jövőt biztosítunk a magyar népnek.”

A dél-szlovákiai kommunisták állásfoglalását a tornóci fogadalom szelleme hatotta át a reakció előretörésének válságos napjaiban is. Steiner Gábor, Major István, Richter Mihály és Szabó István a szlovákiai kerületi titkárság nevében körlevelet intézett a CSKP csehszlovákiai szervezeteihez. „A müncheni döntés és a kormány meghátrálása új helyzetet teremtett. Ez azonban nem jelent meghátrálást, ellenkezőleg, az új helyzetben újult erővel kell a további nagy küzdelmek élére állnunk” — hangsúlyozza a körlevél. S a dél-szlovákiai kommunisták a megváltozott helyzetben, a fasiszta terrorral dacolva, a dél-szlovákiai haladó hagyományokhoz hűen folytatták a harcot. Illegálisba vonulva szálltak szembe a féktelen nacionalizmussal, s a Horthy-Magyarországhoz került dél-szlovákiai területek lakosságát arra igyekeztek ráébreszteni, hogy az erőszakkal végrehajtott területrendezés a faszizmus térhódítását segíti. A dél-szlovákiai kommunisták tevékenysége hozzájárult az egész Magyarország területére kiterjedő illegális mozgalom fellendüléséhez. Élen jártak az antifasiszta ellenállás s a csehszlovák nép nemzeti-felszabadító küzdelmét támogató partizánharcok kibontakoztatásában. A nemzetköziség eszméin nevelkedett dél-szlovákiai kommunisták szervezték meg és irányították a Szlovák Nemzeti Felkelésben részt vett két magyar partizáncsoportot, melyek az antifasiszta szolidaritás jegyében véghezvitt fegyvertényekkel vetették meg a csehszlovák—magyar barátság alapjait. Jóllehet a faszizmus leverése utáni időszak sajátos feltételei között előtérbe kerültek nemzeti mozzanatok, s ez átmenetileg súlyosan érintette a csehszlovákiai magyarságot, a dél-szlovákiai forradalmi hagyományok folytonosságát az ellentmondásoktól nem mentes nemzeti-demokratikus fejlődés sem törte meg. A CSKP internacionalista hagyományait megőrző dél-szlovákiai öntudatos munkások a politikai élet szervezett keretein kívül rekedve is kivették részüket a munkásosztály hatalmának kivívásából. Amikor a csehszlovákiai reakció kísérletet tett a népi demokrácia megdöntésére, a dél-szlovákiai üzemek dolgozói is természetesen sorakoztak fel a kommunista párt politikájának támogatására.

A csehszlovákiai munkásosztály Februári Győzelme után elhárultak az akadályok a nemzetiségi kérdés marxista-leninista rendezésének útjából, s Dél-Szlovákia a már több évtizedes múltra visszatekintő internacionalista egység hagyományainak szellemében kapcsolódhatott be a szocialista társadalom építésébe.

Fényképek: Az SZLKP KB Marxizmus—Leninizmus Intézetének archívumából